

73. – № 1. Print. 11. Rapoport, V.Sh. "Diagnostika upravleniya". – Moscow: Finansy i statistika, 1991 - 244. Print. 12. Anankina, E.A. p. V. Danilochkin, N. G. Danilochkina "Kontrolling kak instrument upravleniya predpriyatiem"; pod red. N. G. Danilochkinoy. – M. : YuNITI-DANA, 2004 - 279. Print. 13. Kolas, B. "Upravlenie finansovoy deyatelnostyu predpriyatiya". Problemy, koncepcii i metody : ucheb. posob. Per. s franc. Pod red. Ya. V. Sokolova. – M., 2009 - 383. Print. 14. Andrushko, O.B., O.B. Andrushko, M.P. Horbachovska "Modeliuvannia diahnozy kryzovoho stanu ta zagrozy bankrutstva pidpriemstva" "Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika". – 2006. – № 2 (552). – 158-163. Print. 15. Kovalenko, L.O., L.M. Remnova. "Finansovyi menedzhment" : navch. pos- [3-ye vyd., vypr. i dop.]. - K. : Znannia, 2008. - 483. Print. 16. Sokolova, L. V., O. Ye. Sokolov "Pryiniattia rishen za rezultatamy analizu oznak bankrutstva vyrobnychoho pidpriemstva" [Systemy pryiniattia rishen v ekonomitsi, tekhniitsi ta orhanizatsiinykh sferakh: vid teorii do praktyky] : kolektyvna monohrafiia. U 2 t., T.2. za zah. red. Savchuk L. M. Pavlohrad : ART Syntez-T, 2014. – 429. – 325-333. Print.

Надійшла (received) 18.11.2014

УДК 336.14:352

Н.В. КУЛІЧЕНКО, ст. викладач, НТУ «ХПІ»

ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

У статті розглянуто питання функціонування місцевих бюджетів. Визначено, що бюджетне законодавство спрямовано на фіскальну децентралізацію та зміцнення місцевих бюджетів. Проведено аналіз динаміки надходжень місцевих податків та зборів як основного джерела власних надходжень місцевих бюджетів. Проаналізовано основні показники місцевих бюджетів України, що можуть бути якісними та кількісними критеріями рівня децентралізації з урахуванням зарубіжного досвіду. Визначено негативні тенденції подальшого розвитку автономії органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, місцеві податки та збори, децентралізація.

Вступ. Питання функціонування місцевих бюджетів набувають особливої актуальності на шляху євроінтеграції України. Шляхи реформування місцевих бюджетів постійно знаходяться у полі зору науковців та практиків. Ці питання не втрачають своєї актуальності і у законотворчій діяльності. Формування самостійності місцевих бюджетів визначається їх доходами. Однак на даний час місцеві органи влади не забезпечені достатнім обсягом власних фінансових ресурсів для соціальних та структурних перетворень. Це стримує трансформацію взаємовідносин центру та регіонів в умовах децентралізації управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формування та удосконалення теоретичних основ функціонування місцевих бюджетів досліджували такі вітчизняні вчені як О. Д. Василик, В. М. Геєць, І. В.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення сучасного стану функціонування місцевих бюджетів та обґрунтування необхідності подальшої їх децентралізації.

Матеріали досліджень. Функціонування місцевих бюджетів закріплює фінансову самостійність органів місцевого самоврядування, що забезпечується «закріпленням за ними (місцевими бюджетами – авт.) відповідних джерел доходів бюджету, правом відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України, правом Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети [1, стаття 7]», що відповідає статті 140 Конституції України [2] та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3].

Посилення економічної спроможності та дієздатності регіонів, децентралізацію управління регіональним розвитком за умови збереження унітарності України визнано базовими пріоритетами реформ [4, с. 7]. Реальним кроком на шляху до децентралізації стало розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [5].

Прийняття у 2010 році нової редакції Бюджетного кодексу України було спрямовано у тому числі і на фіскальну децентралізацію та зміцнення місцевих бюджетів. Рівень фіскальної децентралізації передбачалося збільшувати завдяки зміні структури місцевих податків і зборів. Ця зміна була закріплена у прийнятому у 2011 році Податковому кодексі. Так, структура місцевих податків і зборів зазнала суттєвих змін за рахунок скорочення їх кількості з 14-ти до 5-ти та за рахунок включення до їх складу єдиного податку. На даний час до переліку місцевих податків і зборів включено податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, збір за запровадження деяких видів підприємницької діяльності, туристичний збір. Динаміка надходжень місцевих податків і зборів за 2008-2013 роки наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 - Динаміка надходжень місцевих податків і зборів за 2008-2013 рік

Роки	Місцеві податки і збори, млн. грн.	Питома вага місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, %	Місцеві податки та збори у % до ВВП
2008	820,0	1,1	0,1
2009	808,6	1,1	0,1

2010	819,4	1,0	0,1
2011	2549,8	2,9	0,2
2012	5456,9	5,4	0,4
2013	7314,1	7,0	0,5

Примітки. Складено за [6].

До місцевих бюджетів України від місцевих податків і зборів у 2013 році надійшло 7,3 млрд грн, що на 34 % більше, ніж у попередньому році. На 30 % зросла і їх частка у структурі доходів місцевих бюджетів до 7 %. Таке зростання відбувається за рахунок єдиного податку, якого надійшло 6,6 млрд грн., що у 1,4 рази більше за обсяги його надходжень у 2012 році.

Протягом вказаного періоду спостерігається збільшення частки податкових надходжень в структурі доходів місцевих бюджетів. Таке зростання відбулося за рахунок збільшення надходження єдиного податку.

Ця тенденція є позитивним здобутком законодавчих змін у бюджетно-податковій сфері. Натомість можна вказати на негативні аспекти бюджетної реформи в Україні внаслідок прийняття Бюджетного та Податкового кодексів. На це останнім часом вказують і деякі вчені [7]. Серед основних слід вказати на стійку негативні тенденції до централізації фінансових потоків у бюджетній сфері.

Відомо, що рівень децентралізації піддається кількісним та якісним ознакам. Основними критеріями оцінки рівня децентралізації вважають наступні показники: обсяг видатків місцевих бюджетів до ВВП, частка власних доходів у структурі доходів місцевих бюджетів, місцеві податки та збори у відсотках до ВВП та обсяг міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів.

З метою визначення стану децентралізації у бюджетній сфері України проаналізуємо показники, які наведено в таблиці 2.

Таблиця 2 - Динаміка показників місцевих бюджетів України за 2007-2013 рр.

Роки	Доходи місцевих бюджетів (з урахуванням трансфертів) у % до ВВП	Доходи місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) у % до ВВП	Видатки місцевих бюджетів (у т.ч. трансферти до державного бюджету) у % до ВВП	Частка доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів) місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету, %	Частка трансфертів з державного бюджету у доходах місцевих бюджетів, %	Частка видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного бюджету, %
2007	14,9	8,7	14,5	28,4	41,7	46,4
2008	14,5	8,3	14,7	26,3	43,0	45,0
2009	14,7	7,9	14,9	26,0	46,2	41,4
2010	14,7	7,5	14,8	25,6	48,8	40,2
2011	13,9	6,7	13,9	21,7	52,3	42,8
2012	16,0	7,1	15,8	22,6	55,2	44,9

2013	15,2	7,2	15,1	23,8	52,4	43,1
------	------	-----	------	------	------	------

Примітки: розраховано автором за даними [8].

Обсяг видатків місцевих бюджетів до ВВП вищий за 15% відповідає високому рівню децентралізації. В Європі серед таких держав можна назвати Данію, Іспанію, Італію, Нідерланди, Фінляндію. Показник на рівні 10-15% відповідає середньому рівню децентралізації. До країн, обсяг видатків місцевих бюджетів до ВВП міститься у вказаних межах, можна віднести Польщу, Велику Британію, Угорщину, Францію, Чеську республіку. Цей показник нижчий за 10 % вказує на низький рівень децентралізації. Серед країн, які мають низький рівень децентралізації: Греція, Естонія, Кіпр, Литва, Португалія, Словаччина [9]. Обсяг видатків місцевих бюджетів України у відсотках до ВВП коливався протягом 2007 – 2013 років від 14,5 % у 2007 році до 15,1 % у 2013 році (див. табл. 2). Натомість цей показник включає і фінансування через місцеві бюджети делегованих державою повноважень, а не лише власних потреб територіальних громад.

Частка власних доходів у структурі доходів місцевих бюджетів свідчить про фінансову самостійність суб'єкта місцевого самоврядування. Статтею 69 Бюджетного кодексу України до власних доходів відносяться доходи місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. У свою чергу ці доходи розподіляються на загальний та спеціальний фонд та бюджет розвитку, який є складовою частиною спеціального фонду місцевих бюджетів. Надходження бюджету розвитку включають податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок, плату за надання місцевих гарантій, кошти від відчуження майна, 90% коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, капітальні трансферти з інших бюджетів, кошти від повернення кредитів, наданих з відповідного бюджету, та відсотки, сплачені за користування ними та інші надходження.

Відповідно до нової редакції Бюджетного кодексу України, з 1 січня 2011 року надходження єдиного податку зараховують до бюджету розвитку. За результатами 2013 року ці надходження стали основним дохідним джерелом і склали 50,4 % усіх доходів бюджету розвитку [6]. У 2013 році надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів (з урахуванням коштів, одержаних із загального фонду бюджету до бюджету розвитку) склали 13,2 млрд грн., що на 7,6 % менше показника минулого року. Це відбулося за рахунок зменшення обсягу коштів, одержаних від загального фонду бюджету до бюджету розвитку.

Право органів місцевого самоврядування встановлювати податкові ставки, а також визначати обсяги надходжень з інших джерел реалізується винятково щодо власних доходів. Власне право на власні доходи та їх регулювання забезпечує автономію органів місцевого самоврядування і не лише кількісно, а й якісно визначає рівень децентралізації у сфері бюджетних відносин. У зарубіжній літературі до власних доходів не відносять доходи від частки у загальнодержавних податках і зборах. Серед країн, у яких частка таких доходів перевищує 50 %, можна назвати Австрію, Бельгію, Данію, Ірландію, Кіпр, Люксембург, Фінляндія,

Франція, Швеція та ін.

Обсяг міжбюджетних трансфертів в структурі доходів місцевих бюджетів свідчить про фінансову автономію місцевого самоврядування. Чим вищий цей показник – тим нижчий рівень фінансової автономії та, відповідно, децентралізації. В Україні цей показник надто високий та має тенденцію до збільшення. Протягом 2007-2013 років частка трансфертів з державного бюджету у доходах місцевих бюджетів України зросла на 10,7 % з 41,7 % у 2007 році до 52,4 % у 2013 році (див. табл. 2).

Ще одним критерієм визначення рівня децентралізації в зарубіжній практиці є показник місцевих податків у відсотках до ВВП. Беручи до уваги цей показник, виділяють три моделі фінансового забезпечення місцевого самоврядування, серед них скандинавська, латинська, ганноверська моделі. Скандинавська модель передбачає, що місцеві податки складають від 10 % до 20 % ВВП і від 20 % до 50 % усіх податків. До країн цієї моделі можна віднести Данію, Швецію, Фінляндію. Відповідно до Латинської моделі обсяг місцевих податків складає 4-6 % ВВП і складає близько 20 % усіх податків. Ці показники характерні для Італії, Франції, Іспанії. Ганноверська модель передбачає, що місцеві податки сягають 1-2 % ВВП і складають 4-5 % усіх податків. Це властиво для Великої Британії, Німеччини, Нідерландів, Польщі [9].

В Україні частка місцевих податків та зборів у відсотках до ВВП протягом 2008-2013 років зросла з 0,1 % у 2008 році до 0,5 % у 2013 році (див. табл. 1).

Отже, на сьогоднішній день власні доходи не є основою поповнення місцевих бюджетів України, основна роль належить трансфертам з державного бюджету.

Висновки. Останніми роками прийнято Бюджетний та Податковий кодекси України, у 2014 році прийнято Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Можна сказати, що на даний час в Україні система децентралізації фінансових ресурсів вже сформована, але функціонує не завжди ефективно. Існує необхідність визначення кількісних та якісних критеріїв рівня децентралізації, які Україні повинна досягти, та закріпити їх на законодавчому рівні.

Місцеві податки та збори є основним джерелом власних надходжень місцевих бюджетів. Для посилення їх ролі доцільно не тільки розширити перелік місцевих податків та зборів, а й надати можливість їх регулювати та встановлювати розмір ставок. Адже на рівні місцевих бюджетів завжди існує проблема нереальності справляння того чи іншого податку чи збору. Це залежить від особливостей розвитку регіонів, розвитку промисловості та ін.

Отже, питання децентралізації потребує постійної уваги з боку науковців, практиків та законотворців задля формування оптимальної моделі децентралізації фінансових ресурсів, яка дозволить підвищити якість управління та ефективність використання бюджетних коштів.

Список літератури: 1. *Бюджетний кодекс України* від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. 2. *Конституція України* <http://zakon2.rada.gov.ua/lawsshow254к96-вр>. 3. *Закон України «Про місцеве самоврядування в*

Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/lawsshow28097-vr>. **4.** Передумови та практики реалізації реформ на регіональному та місцевому рівнях – К.: НІСД, 2014. – 68 с. **5.** Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. **6.** Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2013 рік [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2014. – 80 с. **7.** Молдован О.О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ: монографія О.О. Молдован. – К.: НІСД, 2011. – 380 с. **8.** Статистичний збірник: «Бюджет України 2013». – Міністерство фінансів України. – К. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>. **9.** Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К.: TOB «Софія». – 2012. – 128 с.

Bibliography (transliterated): **1.** Byudzhetny`j kodeks Ukrainy` vid 08.07.2010 # 2456-VI [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>. **2.** Konstytuciya Ukrainy` <http://zakon2.rada.gov.ua/lawsshow254k96-vr>. **3.** Zakon Ukrainy` «Pro misceve samovryaduvannya v Ukraini» [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/lawsshow28097-vr>. **4.** Peredumov` ta prakty`ky` realizaciyi reform na regional`nomu ta miscevomu rivnyax – K.: NISD, 2014. – 68 p. **5.** Rozporjadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 01.04.2014 r. # 333-r «Pro sxvalennya Konceptiyi reformuvannya misceвого samovryaduvannya ta tery`torial`noyi organizaciyi vlady` v Ukraini» [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>. **6.** Byudzhetny`j monitoryng : Analiz vy`konannya byudzhetu za 2013 rik [Zubenko V. V., Samchy`ns`ka I. V., Rudyk A. Yu. ta in.]; IBSED, Proekt «Zmicznennya miscevoyi finansovoyi iniciaty`vy` (ZMFI-II) vprovadzhennya», USAID. – K., 2014. – 80 p. **7.** Moldovan O.O. Derzhavni finansy` Ukrainy` : dosvid ta perspekty`vy` reform : monografiya O.O. Moldovan. – K. : NISD, 2011. – 380 p. **8.** Staty`stychny`j zbirnyk : «Byudzhet Ukrainy` 2013». – Ministerstvo finansiv Ukrainy`. – K. – 2014 [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://www.minfin.gov.ua>. **9.** Decentralizaciya publichnoyi vlady` : dosvid yevropejs`ky`x krayin ta perspekty`vy` Ukrainy` [Bory`slavs`ka O., Zaveruxa I., Zaharchenko E., ta in.]; Shvejchars`ko-ukrayins`ky`j proekt «Pidtry`mka decentralizaciyi v Ukraini – DESPRO. – K.: TOV «Sofiya». – 2012. – 128 p.

Надійшла (received) 18.11.2014

УДК 334.02

С.В. ГАРМАШ, ст. викладач, НТУ «ХПІ»

ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

У статті аналізується можливість і обґрунтовується необхідність застосування логістичного підходу в системі управління персоналом підприємства. Основні поняття і концепції логістики відповідають такому ресурсу, як кадри. Їхнє дотримання є умовою для ефективного функціонування системи управління персоналом та дієвого впливу на ефективність роботи усієї економічної системи, навіть в умовах системної кризи, що стала притаманним явищем для усіх